

veka, ampak tudi učenjaka. Največjega občudovanja so vredni dokazi o cvetoči dobi v Uru (4000 let pred Kristusom). Na podlagi izkopin iz probujene dobe v Uru se da sklepati na kulturo pred vesoljnim potopom. Dosedanji uspehi dajejo up, da bodo zadeli kmalu na tozadevne pisane izkopine. Pisane najdbe bi imele za znatnost nepopisno veljavo, akoravno so že znane celo take, ki so starejše nego 4000 let pred Kristusom. Te pa so iz čisto drugih delov sveta in ne iz Mezopotamije. Pred izkopavanji ni imela znanost nobenih materijelnih dokazov, da je bil resnično vesoljni potop. Izkopine so jasno dokazale da je svetopisemska legendarna domneva o čisto splošnem potopu, zanesljiva zgodovinska resnica. — Profesor Volley je čisto resnega mnenja, da bo znal kulturni svet kmalu o prednikih Noetovih mnogo več, kakor pa o njegovih potomcih. Najnovejše mezopotamske najdbe bodo razdelili med muzeja v Bagdadu in na Angleškem ter na vseučilišče v Pensilvaniji.

Kemal paša posinovil pastirja. Vladar novodobne Turčije Kemal paša je posinovil 13 letnega pastirja in mu dal svoje ime. Vladar se je peljal nekoč z avtomobilom in je moral vprašati za pravo pot pastirja. Na razna vprašanja je dal deček tako pametne odgovore, da ga je dal paša pripeljati na svoj grad. Pastir je postal Kemalov prvi posinovljenec. Doslej je pohčiril paša pet deklic, kojih očetje so padli v svetovni ali osvobodilni vojni.

Sto let poročena. Jožef in Marija Pacifico sta obhajala pred kratkem v Curitybi v Braziliji 100 letnico poroke. Jubilantinja ima 122 let, njen soprog 129 let. Njuna najmlajša hči je stara 76 let.

Nekaj o lovu na divje golobe. Splošno je znano, s kako strastjo lovijo ter uničujejo južni evropski narodi ptice ob priliki jesenske selitve. Danes hočemo opisati na kratko lov na divje golobe, kakor je v splošni navadi pri Baskih v Pirinejih (gorovje med Francijo ter Španijo). Nekatere nasebine Baskov se naravnost preživljajo z lovom divjih golobov. Golobi živijo v poletnem času v velikih množinah v Nemčiji ter na Francoskem. V sredini oktobra do sredi novembra se selijo iz severnih pokrajin preko Pirinejev v južnoafriške kraje. Španski Baski si izberejo za lov v gorovju stoječo skupino dreves. Na drevesih so kolibice iz dračja kot opazovalnice za prelet. Na prostem proč od dreves so nastavljene na 10 metrov dolgih drogih mreže. Pri vsaki mreži sta v kolibi dva človeka. Razven teh naprav so še na visokih pirinejskih hribih posebni izvidniki z močnimi trombami. Ko zapazi najvišja straža oblake golobov v zraku, trobi in opozarja na polet one stražarje v kolibah na drevju, da se pravočasno pripravijo ter so pozorni. Ko prileti več tisočglava jata v vidik kolibarjev, zavijti eden v zrak z belo zastavo. Bele barve se golobi ustrašijo, ter uberejo drugo smer. Zopet zamahne drugi z zastavo in usmeri živalce drugam. To mahanje z belimi zastavami trpi tako dolgo, dokler ne izbere jata polet proti nastavljenim mrežam. Ko je že blizu pasti, požene eden od lovcev visoko v zrak belo pobarvano leseno ploščo. Ptici mislijo, da je beli predmet močena ptica roparica in se spustijo iz bojazni pred smrtnim sovražnikom na tla. Ko so na tleh, se

razgrnejo nad njimi visoke mreže in golobi so ujeti. Seve se ta prastari način lova vsikdar ne posreči, a v največ slučajih pa le. Vsakoletni golobji plen je pri Baskih ogromen. Lovski čas je v zvezi s prirejanjem pravih ljudskih praznikov s streljanjem, godbo, plesom, pojedinami ter popivanjem.

Skrivnost stavbenika. Najlepša grobnica v Indiji se imenuje Tadsch Mahal. Obdana je krog in krog od zidov iz belega marmorja in vsebuje skrivnost, katere niti danes ne morejo razvozljati. Grobnica je bila dograjena v 17. stoletju na povelje šaha Dschihana od francoskega stavbenika Austina iz mesta Bordo na Francoskem. V grobnici počiva šahova najljubša žena, lepa Mumtaz Mahal. Mirodvor je gradilo 20 tisoč delavcev celih 22 let. Delo je vladarja tako zadovoljilo, da je dovolil mojstru, da se ovekoveči v notranjščini grobnice. Znamenje, katerega je zapustil Austin, obstoja v tem, da pri prelomu oblaka ali pri najbolj rahlem dežju padejo iz istega mesta na stropu na tlak le tri kapljice vode. Že skozi dobo 300 let niso opazovali več nego tri kaplje. Francozove skrivnosti doslej ni mogel nikdo razložiti.

Kako draga je ženska lepota? V Čikagi v Ameriki se je vršil kongres lepoticarjev. Predsednica zveze je imenovala pri otvoritvi sledeče številke, ki dokazujejo, koliko potroši ženski svet v Ameriki za umetno lepoticenje. Za barvanje ustnic porabi jo na leto Američanke 2375 ton barvila (ameriško-angleška tona znaša več nego tisoč kg). Ako bi položili to ustno barvilo v podolgastih koscih enega za drugim, bi pokrilo 2375 ton pot iz Čikage v Los Angeles. Nadalje se uporabi 25.000 ton dišeče vode za lase, 19.000 ton mila za lice, 8750 ton kreme za kožo, 6562 ton pudra. Vse te ogromne množine kilogramov si namažejo gizdalinke v enem letu na svoja lica. Predsednica je izrazila trdno upanje, da se bodo zgorajne številke v prihodnjem letu podvojile. Na kongresu so nadalje ugotovili, da so postale Američanke v zadnjem letu lažje. V splošnem je zgubila Amerikanka na telesni teži 5—10 kg.

Svetovna produkcija novih Ford-osebnih in trgovskih vozov je znašala v septembru 1929 svoto od 161.305 enot, kar kaže proti enakemu mesecu v minulem letu precejšno zvišanje produkcije. En pomnožen izdelovalni program se je določil za mesec oktober, ki bi se raztegnil na produkcijo od 175.000 novih Ford-avtov in tovornih vozov. Produkcija Fordov v prvih novih mesecih tekočega leta je dosegla 1.633.498 enot, kar pomeni, da bo produkcija novih Fordavtov in tovornih vozov za letošnje leto prekoračila 2.000.000 enot. Pri Detroit-tovarni je zaposlenih nič manj kakor 108.138 nastavlencev, ki celi petdnevni teden delajo.

Knjige za čebelarja: Janša, Nauk o čebelarstvu 24 Din. — Lakmayer, Umni čebelar 26 Din. — Žnideršič, Naš panj 40 Din. Knjige kupite v Tiskarni sv. Cirila v Mariboru.

Knjige za vinogradnike: Gombač, Umno kletarstvo 16 Din. — Skalicky, Kletarstvo 72 Din. — Žmavc, Vinarstvo (znižana cena!) Knjige kupite v Tiskarni sv. Cirila v Mariboru.

Knjiga kakor kino
so Karl May-evi spisi

ki so do zdaj izšli 3 zvezki po Din 13.—
v TISKARNI SV. CIRILA V MARIBORU.

O taboru v Ormožu.

Čuden slučaj! Pred menoj na mizi leži kolajna — spomenica z ormoškega tabora. Pošta pa prinese »Slovenski Gospodar« 30. oktobra letos s šestdeset let starim vabilom na tabor v Ormožu dne 8. avgusta 1869. Izmed podpisanih domoljubov na vabilu naštel sem 19 meni osebno znanih možev, med njimi moj veroučitelj dr. Anton Klemenčič, župnik. Ta je bil duša »Besedi« 1863 ob tisočletnici prihoda sv. Cirila in Metodija v naše kraje, pa tudi prvi slovanski tabor v Ljutomeru dne 9. avgusta 1863. Tu sta mu ob strani stala Dragotin Huber in Ivan Kukovec.

Pripomba. Pred letom je »Ilustrirani Slovenec« in pozneje tudi »Slovenski Gospodar« objavil sliko s tabora v Ljutomeru. Kako-li so zamogli dobiti takšno podobo, ne morem si pojasniti. Sklepam pač, da jo je kateri sedanji umetnik, ki pa ni bil na taboru, izpopolnil po pokvarjeni fotografski sliki. Podoba kaže, da med govorniškim odrom in ne ravno številnimi poslušalci raste redko drevje. Oder stoji samotno na obsejni krčevini. To je pravilno. Široki, travniku podoben prostor je prazen. A na tej parceli je bilo zbranih tisoč in tisoč oseb. Med njimi blizu odra tudi moja malenkost. Tu je fotografu menda aparat odpovedal. Fotograf je prišel iz Ormoža. Aparat je bil podoben zaprti kočiji. Ne spominjam se, da-li je voz vlekel jeden konj, ali dva. Takšni so bili aparati pred šestdesetimi leti. Nas dijake je je zanimala velika komora obskura. Slike o zborovanju nismo pozneje videli nikjer. To bi menda reklo: Fotografija se je ponesrečila. Sedanji oskrbovalec pokvarjene slike pa čez dobrega pol stoletja ni imel človeka, ki bi mu bil zadevo razložil, pa bi umetnikova domisljija naslikala tisočglavo družbo poslušalcev okoli sedaj samevajočega odra na sliki, ki bi naj predstavljala prvi slovanski tabor v Ljutomeru.

Da se vrnem. Kolajno na mizi sem pripravil, da jo pošljem za »Zgodovinsko društvo« v Maribor. Bil sem namreč tudi na taboru v Ormožu. In »taboriti« smo medalje nosili na prsih, kakor na primer odlikovani vojaki svoje kolajne in križce. Medaljo iz Ljutomera sem pred leti izročil znancu, da jo čuva v svoji hiši. Spomenica pa, trenutno v moji levici se nahajajoča, kaže z velikimi črkami na eni stranici napis: Tabor v Ormožu 8. avgusta 1869. Na drugi strani se ob robu nahaja venec z listjem dozdevno lipovim. Med venцем v okrogu opomin: Složimo se! Zedinimo se! Ne vdajmo se! V tem besed-

* Letos obhajamo 100-letnico njegovega rojstva, 1819. Moder učitelj. Sedeli smo v četrtem razredu 1863/4. Nekega dne se oglasi šolar v prvi klopi, ter zatoži tovariša. »Gospod doktor! Toti pa je nemškutar.« Sodnik zapustivši mizo, mirno in tiho dajal je primeren poduk obeh. Njegova vzgojna mladost spravila je nasprotno si dvojico. — Tega leta nas je vzgledni nadučitelj Gabrijel Postružnik v tretjem razredu naučil pisati cirilico. Če so v tem jubilejnem letu cirilico pisali tudi po drugih krajih, meni ni znano. Zadeva je pa danes za šolo v Lotmerku že zgodovinska imenitnost. Pis.

* Na misel mi prihaja naravnejša razlaga. Slika s tabora se ni obnesla. Drugi ali tretji dan so fotografirali prazno taborišče. Navidezni zborovalci, med drevjem nastavljeni, to bodo ljudje, ki so ob delavnih prišli k sv. maši, pa jih je fotograf naprosil, da so šli z njim k aparatu. Pla.

nem krogu še dve besedi, ena pod drugo: ŽIVILA SLOVENIJA!

Vabilo vabi na tabor v logu ob cesti v Središče vse! Zborovanje se je vršilo poleg »Čitalnice« na velikem vrtu neposredno ob »placu« v mestu, v Ormožu.

Svoječasno je čez Dravo prevažal brod. Do reke smo zvečer spremljali številne Varaždinke in njihove sosede. Baren jih je prepeljeval na desno obrežje.

Pri zborovanju je na vzporedju bila tudi točka: Most čez Dravo! In kadar vidim sedanji most, vsakokrat se spominam na tabor v Ormožu.

M. Karba.

*

Krst Amerike.

Malokomu je znano, kako in zakaj je prišla ogromna dvojna Amerika do svojega imena, ki je posneta po Florentincu (Florencija mesto v zgornji Italiji) Amerigu Vespucci. Ameriko je krstil z danes veljavnim imenom nemški zemljepisec Martin Waltze-müller ali Waldsee-müller iz mesta Zell ob Bodenskem jezeru. Očetu omenjenega je bilo ime Konrad in je bil po poklicu mesar. Ko je bil sin star 14 let, se je preselila rodbina iz Zella v Freiburg v Nemčiji. Mladi Martin je stopil v tedaj slovito freiburško šolo. Po večletnih študijah si je pridobil sloves zemljepisnega učenjaka. Leta 1740 je izdal v Strassburgu v Nemčiji tiskano znanstveno delo pod zaglavjem: »Uvod v svetovni zemljepis po izročilu Ptolomeja, Ameriga Vespucci in drugih«.

Waltzemüllerjeva knjiga je obsegala zemljepisne razprave s kartami štirih delov sveta.

Pred izdajo zgorajnega dela so nazivali Španci ter Portugalci Ameriko »Novi svet«.

Se le naziv nemškega učenjaka je bil za prekrstitev »Novega sveta« merodajen. V naslednjem hočemo dokazati, kako po krivici je bila Amerika prekrščena po Florentincu Vespucciju.

Že leta 1000 so dosegli Normani pod Erikom Rdečim in njegovim sinom Leifom preko Islandije ter Grönlandije obal severne Amerike. Imenovali so novo odkrito zemljo »Vinland«. Normanska severoameriška naselbina je kmalu propadla in odkritje novega ozemlja je zatonilo v popolno pozabnost.

Genovežan (doma iz italjanskega mesta Genova) Kolumb je pristal pri iskanju poti v Indijo na otoku Guanahani (danes San Salvador in spada v skupino Bahama otočja pred Srednjo Ameriko). Kolumb je dosegel pravo ameriško ozemlje leta 1493.

Vespucci se je preselil leta 1493 iz Florencije v špansko mesto Sevilla. Leta 1498 se je udeležil v spremstvu Španca Hojede vožnje v Južno Ameriko v Venuzuelo. Pozneje je napravil v službi Portugalcev še tri raziskovalne vožnje.

Sam Kristof Kolumb je priporočil Vespuccija aragonskemu kralju Ferdinandu, ki ga je imenoval leta 1508 za velikega krmlarja za potovanja ter vožnje v daljno Indijo.

Vespucci je ukradel nehote velikemu Kolumbu zaslugo na odkritju Amerike, ker se je zgodilo tako-le:

Premeteni Italjan Vespucci je svoje vožnje krog Amerike popisal v posebnih pismih, katera je pošiljal v Evropo. Pisma so v Evropi tiskali in raznesli med narod v italjanskem, nemškem in francoskem jeziku. Pozneje so bila ta pisma zbrana ter izdana v posebni knjigi. V teh pismih se imenuje Vespucci »Albericus« in ne Amerigo.

V omenjenih pismih navaja Vespucci neresnično, da je dosegel leta 1498 ameriško ozemlje. Resnično je pa zapustil na ladji Evropo še le leta 1499.

Vespuccijeva pisma o raznih vožnjah je čital Nemec Waltzemüller. Po njih je priredil svojo knjigo ter karte. V svoji zemljepisni razpravi piše med drugim tudi naslednje, kar je bilo odločilno za prekrstitev Novega sveta: »Četrty del sveta, se naj imenuje, ker ga je našel Amerikus (Vespucci), zemlja Amerikova, ali Amerika«.

Nadalje se naglašava v isti knjigi, da nosita Evropa ter Azija ženski imeni in zakaj bi ga pa Amerika ne!

Nemški učenjak je zaznamoval tudi na kartah Novi svet z označbo »Amerika«.

Kolumbova slava je zatonila že tedaj, ko je še živel, ker ga je znal nadkriliti z pisi in izdajo pisem Florentinec Vespucci.

Čudno dejstvo je, da se je oprijelo mnenje ter naziv nemškega zemljepisca hitro celega kulturnega sveta in ostal za vedno obojni Ameriki.

Nad 120 milijonov Amerikancev prebiva v Združenih državah. Vsi so ponosni, da so državljani Amerike; nobeden se pa najbrž ne zaveda, da jih je krstil za Amerikance — Nemec, ki bi zaslužil skromen spomenik v svojem rajstnem mestu ob Bodenskem jezeru.

Je pač tako na tem ljubem ter božjem svetu, da se eden zna okoristiti z iznajdbo, drugi pa ne! Kristof Kolumb je bil skromen velikan; Vespucci blebetavi koristolovec, kojemu je pa ostala slava Kolumbova!

*

Kako slabi računarji so nekulturni narodi.

Računstvo je spretnost ter znanost, ki se drži že od nekdanj najbolj kulturnih narodov. Da je bil človek v onih davnih, davnih prazgodovinskih časih presneto slab računar, lahko izprevidimo na vzgledih danes živečih nekulturnih narodov.

Bušmani v Južni Afriki in Wood Indijanci v Braziliji znajo šteti tudi danes le do — 2. Kar je nad 2, pravijo: veliko. Korkardi v Braziliji brojijo do tri in se poslužujejo pri tem računu prstov na roki.

Pleme Damara v Afriki pozna številke do 3. Hočejo označiti štiri, se poslužijo prsta na roki. Nemški učenjak dr. Ernst Bauernbach je bil pri Damara plemenu in navaja sledeči vzgled: Za eno ovco je dal 2 zavojska tobaka. Ko je hotel vzeti 2 ovci, je dal divjaku 4 zavojske, a ta mu ni dal živali. Moral je vzeti najprej 1 ovco in dati zanj 2 zavojska, nato še le je vzel drugo žival in jo plačal z 2 zavojskoma. Še le na ta način je bil prodajalec zadovoljen.

Navada, se posluževati pri štetju prstov na roki, je razširjena po celem svetu. Označba za število je posneta pri najbolj priprostih narodih po prstih ter roki.

Pri takozvanih spodnjih Murajcih v Av-

straliji pomeni številka 5 = roko, število 10 = 2 roki.

Domačini ob reki Guyanna v Kaliforniji v Severni Ameriki se poslužujejo pri štetju prstov na roki in na nogah. Prsti na rokah in nogah = 20. Beseda človek = 20. Ako hočejo šteti do 45, pravijo: dva človega in ena roka. Štetja preko sto sploh ne poznajo.

Pri Eskimih na Grönlandiji pomeni beseda človek številko 20.

Narod Abigonov na Bismarkovem otočju v Tihem Oceanu se poslužuje pri računanju lastnosti raznih živali. Do številke 3 poznajo posebne označbe. Ako pa hočejo šteti do 4, pravijo kazuar, ker ta tamkaj živeči ptič, ima na nogah po štiri kremplje. Za označbo 5 pravijo »nemhalek«. Kožuh živali nemhalek ima pet barv.

Zopet drugi navadni narodi rabijo pri štetju računski stroj najbolj priprostega kova.

Azijatski Ostjaki poznajo motvoze ter jermene, na katere delajo vozle. Ako pomagajo tujcu pri prevozu prtljage z živino, mu ponudijo po končanem opravilu račun v vozlih.

Angoli v Afriki barantajo z belokožnimi trgovci s pomočjo vozlov na motvozilih iz slame.

Pri narodih ob Laongo obali (Srednja Afrika) pada mož, ko odpotuje z doma, ženi motvoz iz ananas listja. Na motvozu je toliko vozlov, kolikor dni namerava gospodar izostati. Za označbo nedelje naprava dva vozla.

Pri narodih po širni Sibiriji je v navadi računski stroj, ki je deščica iz trdega lesa. V deščico delajo ureze. Ako si izposodi priprost Sibirec od sosedu kako vrednost, prejme od posojevalca deščico s toliko urezami, kolikor je vreden izposojeni predmet. Pri vračilu uničijo deščico.

Zgoraj omenjeni nemški raziskovalec dr. Bauernbach opisuje afriška plemena, ki rabijo pri računanju palčice.

K njemu je na primer poslal kralj iz Ugande 2 dečka s tremi palčicami, ki so značile, da želi imeti: en robec, biserno verižico in uro budilko.

Številka 10, ki je v splošni rabi pri vseh najbolj kulturnih narodih, se je rodila iz deseterih prstov na roki. Nikakor pa ni označba za deset srečno izbrana, ker desetka ni deljiva ne s tremi in ne s štirim!

*

Iz zgodovine cigarete.

Te dni je minulo ravno 100 let, odkar se je pojavila prva cigareta. Cigareta je namreč znatno mlajša kakor njena sestra smodka, ali pa njena stara mati — pipa. Od pipe, katero so pušila indijanska plemena v časih odkritja Amerike do fine cigarete je preteklo nekaj stoletij. Znano je, da je bilo pušenje po Kolumbovi vrnitvi iz Amerike od oblasti preganjano s strogi kaznimi, je veljalo tudi za brezbožno razvado. Še začetkom 18. stoletja so izdajala občinska predstojništva prepovedi kajenja in to predvsem radi nevarnosti izbruha požara.

Za razširitev pušenja je veliko skrbela 30 letna vojna. Vojaštvo je kazalo mnogo veselja na dimu in razneslo to navado po vseh pokrajinah, kjer se je vojskovalo in na ta način smo prišli tudi Slovenci do pušenja.